

Bak Klára

Agrárjogi Tanszék

Témavezető: Réti Mária habil. egyetemi docens

*„Az űrből egy kicsiny és törékeny golyót látunk,
amelyen nem az emberi alkotások uralkodnak,
hanem a felhők, az óceán, a növényzet és a szárazföldek.”
(Az ENSZ Környezet és Fejlesztés Világbizottsága
jelentésének összefoglalása)¹*

A környezeti fenntarthatóságról, kitekintéssel a magyar jogi szabályozási struktúrára

I. Az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának Preambuluma

A II. világháborút követően alapvető igényként jelentkezett a béke megteremtésének, illetve ezzel összefüggésben a kiegyensúlyozott, demokratikus alapokon működő társadalmak és stabil gazdaságok mielőbbi kialakítása nemzetközi összefogás révén. Mindezek megvalósítása érdekében alakult meg az Egyesült Nemzetek Szervezete (a továbbiakban: ENSZ), amelynek Alapokmánya 1945. október 24-én lépett hatályba. Az elfogadott Alapokmány Preambuluma az ENSZ feladataként a nemzetközi béke megvalósításában való közreműködést határozta meg, amely azonban szoros kapcsolatban áll az országok szociális és gazdasági fejlődésével.²

¹ *Közös jövőnk.* A Környezet és Fejlesztés Világbizottság Jelentése. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1988. 23.; A munka elérhető eredeti, angol nyelven: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>; 2015.12.13.

² Az Alapokmány Preambuluma a következők szerint rendelkezik:
*„MI, AZ EGYESÜLT NEMZETEK NÉPEI, elhatározván azt,
hogy megmentjük a jövő nemzedékét a háború borzalmaitól, amelyek életünk folyamán kétszer zúditottak kimondhatatlan szenvedést az emberiségre,
hogy újból hitet teszünk az alapvető emberi jogok, az emberi személyiség méltósága és értéke, a férfiak és nők, valamint a nagy és kis nemzetek egyenjogúsága mellett,
hogy megteremtjük azokat a feltételeket, amelyek mellett az igazságosság és a nemzetközi szerződésekből, valamint a nemzetközi jog egyéb forrásaiból eredő kötelezettségek iránti tisztelet fenntartható,
hogy előmozdítjuk a szociális haladást és a nagyobb szabadság mellett az életfeltételek javítását és,
hogy ebből a célból türelmet gyakorolunk és egymással jó szomszédként békességben élünk együtt,
hogy egyesítjük erőnket a nemzetközi béke és biztonság fenntartására,
hogy alapelvekben való megegyezés, valamint eljárási módszerek létesítése útján biztosítjuk azt, hogy fegyveres erő alkalmazására, ha csak közérdek nem kívánja, sor többé ne kerüljön és,
hogy nemzetközi szervezet segítségével előmozdítjuk valamennyi nép gazdasági és szociális előrehaladását,
hogy megállapodtunk abban, hogy e célok megvalósítására erőfeszítéseinket egyesítjük.”*

Az ENSZ Alapokmány elemzése körében lásd: Lenkovics Barnabás: Ember és tulajdon. Rendszerváltó gondolatok. Dialóg Campus – Budapest, Pécs. 2013.

Az Alapokmány Preambulumából levonható az a következtetés, hogy nem csupán a béke megteremtésére, hanem az országok társadalmi és gazdasági fejlődésének elősegítésére is nemzetközi szintű összefogást igénylő feladatként tekintettek az ENSZ alapító tagjai, felvállalva az ENSZ ernyője alatti szerepvállalást e célkitűzések elérése érdekében. Közös célnak minősült tehát az országok világháborút követő gyors gazdasági és társadalmi újjáépítése. A gyors újjáépítés, mint elsődleges, sürgető cél mellett a környezet megóvása, a környezeti fenntarthatóság biztosítása háttérbe szorult. A szervezet létrejöttékor még nem szerepelt az alapító tagok alapvető célkitűzései között sem.

II. Az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága a fenntartható fejlődés fogalmáról

A társadalmi és gazdasági folyamatok hatására az 1970-es évekre azonban az a felfogás vált elterjedté nemzetközi szinten, hogy a társadalmi és gazdasági fejlődés ösztönzése mellett a természeti környezet megóvása, épségben történő megtartása az emberiség számára ugyanolyan fontos, mint az előbbi célkitűzések.³

Az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottságának⁴ „Közös jövőnk” című, 1987-ben megjelent jelentése⁵ (a továbbiakban: Jelentés) pedig kifejezetten rávilágít arra, hogy a gazdasági felemelkedés hosszútávon elképzelhetetlen társadalmi, szociális fejlődés, valamint a természeti környezet megóvása nélkül. A dokumentum szerint ez a komplex, hármas irányultságú fejlődés a feltétele az emberiség „minőségi” fennmaradásának. A Jelentés konkrétan a következőket tartalmazza: *„Az egyenlőtlen fejlődés, a szegénység, a népesség növekedése súlyos túlélési gondokat okoz, amelyek példátlan módon terhelik bolygónk termőföldjét, erdeit, vizeit és más természeti erőforrásait. A szegénység és a környezetkárosodás lefelé futó spirálja pazarolja a lehetőségeket és az erőforrásokat, köztük főleg az emberi erőforrásokat. Elemzéseink és ajánlásaink alapja a szegénység, az egyenlőtlenség és a környezetkárosodás közötti összefüggések feltárása és megismertetése. Most a gazdasági növekedés új korszakára van szükség. Olyan*

³ Érdemes e körben megjegyezni, hogy az első környezetvédelmi világkonferenciát az ENSZ 1972-ben rendezte meg Stockholmban.

⁴ A Bizottság angol elnevezése: World Commission on Environment and Development

⁵ A jelentés eredeti, angol elnevezése: „Our Common Future”; A „Közös jövőnk” jelentés „Brundtland jelentés”-ként vált közismertté annak okán, hogy a Bizottságot, amely a jelentést készítette Gro Harlem Brundtland norvég miniszterelnök vezette. A fenntartható fejlődésre lásd tovább: NAGY Boldizsár: Nemzetközi környezetvédelmi jog. Előadás, 2015/2016. I. félév. ELTE ÁJK levelező jogász szak: <http://www.nagyboldizsar.hu/elte.html>, 2015.12.15.

*növekedésre, amely erőteljes, ugyanakkor társadalmilag és környezetileg egyaránt fenntartható*⁶

A dokumentum mérföldkőnek számít tekintetben, hogy meghatározza a fenntartható fejlődés fogalmát: „*a fenntartható fejlődés a fejlődés olyan formája, amely a jelen igényeinek kielégítése mellett nem fosztja meg a jövő generációit saját szükségleteik kielégítésének lehetőségétől.*”⁷

Összefoglalóan megállapítható, hogy a XX. század végére az ENSZ Alapokmányában foglalt eredeti célkitűzések mellett új célként jelent meg a természeti környezet megóvásának, fenntartásának követelménye. A dokumentum kategorikusan érvel a fejlődés fenntarthatóságának, azaz a társadalom, a gazdaság és a környezet összehangolt fejlődésének szükségessége mellett. A Jelentésben erőteljesen kifejezésre jut az az álláspont, hogy a hosszú távú globális fejlődés csak ily módon valósítható meg.⁸

III. A „Millenniumi Fejlesztési Célok”⁹

A Jelentés 1987-es megjelenése óta a fenntartható fejlődés koncepciója kiindulópontként szolgál az ENSZ globális fejlesztési terveihez. Megfigyelhető az a tendencia, hogy a környezet védelme, állapotának megőrzése, fenntartása, mint a fenntartható fejlődés elősegítésének egyik alapeleme, önálló elemzési, vizsgálati és fejlesztési tárggyá is vált a szervezetben.

Kiemelendő az ENSZ által e körben szervezett nemzetközi szakmai események közül például az 1992-ben, Rio de Janeiro-ban megrendezett „*Környezet és Fejlődés Világkonferencia*”, amely számos környezetvédelemmel kapcsolatos témát érintett. A Világkonferencián fogadták el a „*Feladatok a XXI. századra*” nemzetközi programot, a Biológiai Sokféleség Egyezményt¹⁰ és az éghajlat védelmét célzó

⁶ „*Közös Jövők.*” 18.

⁷ Uo. 68.

⁸ A fenntarthatóság jelentőségét más nemzetközi szervezet, így például a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége is kiemelten értékeli. A nemzetközi szövetkezeti alapelveket erre figyelemmel bővítette a szervezet 1995-ben a Manchesterben, a szeptember 22-én megtartott kongresszusán, „*A közösségért való felelősség*” alapelvvel. Erről lásd: BAK Klára: A nemzetközi szövetkezeti alapelvek és a szövetkezet fogalmának összefüggései a szabályozásban. Szövetkezés XXXIII. évfolyam, 2013. 34-61.; lásd továbbá ugyanerről: RÉTI Mária: Szövetkezeti jog. Egyetemi jegyzet, ELTE Eötvös Kiadó, 2013.

⁹ Angol elnevezése a céloknak: „*Millenium Development Goals*”, rövidítve: „MDG”, a célok megtalálhatóak: <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/116> 2015.12.14.

¹⁰ A Biológiai Sokféleség Egyezményben foglaltak a magyar jogba „A Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről” szóló 1995. évi LXXXI. törvénnyel kerültek átültetésre. A törvény interneten elérhető: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99500081.TV, 2015. 12.14.

egyezményt. Elfogadták továbbá a fenntartható és tartamos erdőgazdálkodás alapelveit, valamint az ENSZ tagállamok a „Riói Nyilatkozat”-ban rögzítették a fenntartható fejlődéssel foglalkozó nemzetközi együttműködés alapelveit.¹¹

Az ENSZ szervezésében a fenntartható fejlődés előmozdítására megrendezett konferenciák, nemzetközi szakmai események¹² közül kiemeljük továbbá a 2000 szeptemberében, New Yorkban megrendezett Millenniumi Csúcstalálkozót, ahol az ENSZ nyolc célt tűzött ki maga elé „Millenniumi Fejlesztési Célok” megjelöléssel döntően 2015-ig terjedően. Ezek a célok a következők:

- A mélyszegénység és éhezés megszüntetése;
- A mindenkire kiterjedő alapfokú oktatás elérése;
- A nemek közötti egyenlőség és a nők felemelkedésének előmozdítása;
- A gyermekhalandóság csökkentése;
- Az anyai egészség fejlesztése;
- A HIV/AIDS, malária és más betegségek elleni küzdelem;
- **A környezeti fenntarthatóság biztosítása;**
- Globális partnerség kiépítése a fejlesztés érdekében.

A célokat részletesen a csúcstalálkozón elfogadott, úgynevezett *Millenniumi Nyilatkozat* fejt ki. A nyolc cél összességében szintetizálja azokat a társadalmi/szociális, gazdasági és környezeti követelményeket, amelyek egymással összefüggésben a fenntartható fejlődés előfeltételét képezik. Lényeges rávilágítani arra, hogy a célok között erőteljes hangsúlyt kapott a fenntartható fejlődés egyik pillérét jelentő „környezeti fenntarthatóság”. Ez a cél kifejezésre juttatja az ENSZ tagállamainak azon közös álláspontját, hogy a jövő generációk számára biztosítani kell a megfelelő természeti környezet fennmaradását. E körben a dokumentum külön kiemeli többek között a levegővédelmet, a vízvédelmet, az erdők védelmét, valamint a biológiai sokféleség megőrzéséért való közös felelősséget.¹³

¹¹ A Rió-i Nyilatkozat magyar nyelven: http://www.nfft.hu/dynamic/Rio_Decl_m.pdf (2015.12.12.)

¹² További lényeges konferenciák a fenntartható fejlődésről: 2002 Johannesburg: Fenntartható Fejlődés Világkonferencia; 2012 Rio +20

¹³ A Millenniumi Nyilatkozat a környezeti fenntarthatóságról a következőket rögzíti:
„Közös környezetünk megvédése

21. Minden tőlünk telhetőt meg kell tennünk, hogy megszabadítsuk az egész emberiséget - mindenek előtt gyermekeinket és unokáinkat - annak veszélyétől, hogy egy olyan bolygón kelljen élniük, amelyet az emberi tevékenység jövátehetetlenül tönkretett, és amelynek erőforrásai már nem elegendőek szükségleteik kielégítésére.

22. Megerősítjük támogatásunkat a fenntartható fejlődés elveit illetően, beleértve azokat, amelyeket az ENSZ „Környezet és fejlődés” konferenciáján elfogadott XXI. század napirendje tartalmaz.

23. Ezért elhatározzuk, hogy valamennyi környezettel kapcsolatos cselekedetünkben a megőrzés és gondnokság új etikáját alkalmazzuk, és első lépésként elhatározzuk:

Érdeemes a Csúcstalálkozón elfogadott ENSZ Millenniumi Nyilatkozattal kapcsolatosan azt is megjegyezni, hogy ez a Nyilatkozat az új évezred kezdetére figyelemmel megerősíti a szervezet Alapokmányában 1945-ben rögzített célkitűzéseket, s a régi célkitűzések mellett határozza meg azokat a nemzetközi feladatokat, amelyeket az ENSZ tagállamok a környezet védelme érdekében 2000-ben fel kívántak vállalni. A célkitűzések elfogadásán túl értéke a nyilatkozatnak, hogy felsorolja azokat az alapelveket és értékeket is, melyek érvényesítését a tagállamok az ENSZ működésében a XXI. században alapvető fontosságúnak ítélik. Álláspontunk szerint a dokumentumban szereplő értékek, így például a „szolidaritás”, „a tolerancia”, „a szabadság”, „a természet tisztelete”, olyan alapvető értékeknek minősülnek, amely értékek a fenntartható fejlődés koncepciójának sajátjai is.

IV. A „Fenntartható Fejlődési Célok”

Aktualitás, hogy a 15 éves időtartamra meghatározott *„Millenniumi Fejlesztési Célok”*-at követően, a célok megvalósításáról összegyűjtött tapasztalatokat számba véve szükségessé vált a 2015. utáni időszakra vonatkozó agenda kimunkálása, amelynek részeként össze kellett állítani az ENSZ nemzetközi célkitűzéseit.¹⁴ A hosszú előkészítő munka eredményeként az ENSZ közgyűlés 2014. szeptember 10-én 17 célkitűzést fogadott el *„Fenntartható Fejlődési Célok”* összefoglaló címmel, melyeket 169-re alcélra osztottak fel.¹⁵ Szükséges kiemelni, hogy a

Minden erőfeszítést megteszünk, hogy biztosítsuk a Kiotói Jegyzőkönyv hatályba lépését, lehetőleg még az ENSZ „Környezet és fejlődés” konferenciájának tizedik évfordulójára 2002-ben, és nekikezdjünk az üvegházi gázok kibocsátásának szükséges csökkentéséhez.

Fokozzuk közös erőfeszítéseinket mindenféle típusú erdő kezelése, megőrzése és fenntartható fejlődése érdekében.

Nyomást gyakorlunk a Biológiai sokféleségről szóló egyezménynek, valamint az elsivatagosodás elleni küzdelemről szóló egyezménynek a súlyos szárazsággal és/vagy elsivatagosodással veszélyeztetett országokban, különösen Afrikában történő teljes körű végrehajtása érdekében.

Megállítjuk a vízi erőforrások fenntarthatatlan kizsákmányolását vizgazdálkodási stratégiák kifejlesztése révén regionális, nemzeti és helyi szinteken, amelyek elősegítik mind az egyenlő hozzáférést, mind a megfelelő ellátást.

Fokozzuk az együttműködést a természeti és az ember okozta katasztrófák számának és hatásainak csökkentése érdekében.

Biztosítjuk az emberi géntérképre vonatkozó információkhoz való szabad hozzáférést.”

Forrás: <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/1162015.12.14>.

¹⁴ A Post 2015 Agenda kimunkálásának folyamatára lásd: <http://nefe.kormany.hu/post-2015>; 2015.12.14.

¹⁵ „Sustainable Development Goals” rövidítésük: „SDG”

„1. cél: Véget vetni mindenhol a szegénység összes formájának

2. cél: Véget vetni az éhínségnek, elérni az élelmiszer-biztonságot, fejleszteni az élelmezést és előmozdítani a fenntartható mezőgazdaságot

3. cél: Biztosítani az egészséges életet és előmozdítani a jólétet mindenki számára minden korosztályban

4. cél: Biztosítani az átfogó és igazságos minőségi oktatást és előmozdítani az egész életen át tartó tanulási lehetőségeket mindenki számára

fenntartható fejlődés báziselemét képező fenntartható környezet biztosítása jelentős hangsúllyal szerepel a felsorolásban. Megjelenik a fenntartható környezet biztosítása körében a fenntartható mezőgazdaság, a fenntartható vízgazdálkodás, az éghajlatvédelem, a biológiai sokféleség megőrzésének követelménye. A Fenntartható Fejlődési Célok mellett ki kellett dolgozni a 2015 utáni fejlődési keretrendszer finanszírozási és technológiai kérdéseit is. A komplex tartalmú, úgynevezett *Post 2015. Agendát* az ENSZ 2015. szeptember 25-27-én megtartott közgyűlésén fogadták el.¹⁶

A fenntartható környezet biztosítása körében tehát számos olyan védendő tárgyi kört jelöltek meg, amelyekre az országoknak a 2030-ig terjedő időszakban erőteljes figyelmet kell fordítaniuk, és amelyek minél teljesebb körű megvalósításában hatékonyan közreműködniük is szükséges.

V. A környezeti fenntarthatóság magyar törvényi szabályozásának struktúrája

-
5. cél: Megvalósítani a nemek közötti egyenlőséget, valamint segíteni minden nő és lány felemelkedését
6. cél: Biztosítani a fenntartható vízgazdálkodást, valamint a vízhez és közegészségüghöz való hozzáférést mindenki számára
7. cél: Biztosítani a megfizethető, megbízható, fenntartható és modern energiát mindenki számára
8. cél: Előmozdítani a hosszantartó, átfogó és fenntartható gazdasági növekedést, a teljes és eredményes foglalkoztatást, valamint méltó munkát mindenki számára
9. cél: Alkalmazkodó infrastruktúrát építeni, előmozdítani az átfogó és fenntartható iparosodást, valamint elősegíteni az innovációt
10. cél: Csökkenteni az országokon belüli és országok közötti egyenlőtlenségeket
11. cél: A városokat és emberi településeket befogadóvá, biztonságossá, alkalmazkodóvá és fenntarthatóvá tenni
12. cél: Biztosítani a fenntartható fogyasztási és termelési szokásokat
13. cél: Sürgősen cselekedni a klímaváltozás és hatásai leküzdése érdekében
14. cél: A fenntartható fejlődés érdekében megőrizni és fenntarthatóan használni az óceánokat, tengereket és tengeri erőforrásokat
15. cél: Védni, visszaállítani és előmozdítani a földi ökoszisztémák fenntartható használatát, fenntarthatóan kezelni az erdőket, leküzdni az elsivatagosodást, valamint megfékezni és visszafordítani a talaj degradációját és a biodiverzitás csökkenését
16. cél: A fenntartható fejlődés érdekében előmozdítani a békés és befogadó társadalmakat, biztosítani a mindenki számára elérhető igazságszolgáltatást és minden szinten hatékony, felelősségre vonható és befogadó intézményeket létrehozni
17. cél: Megerősíteni a végrehajtás módjait és feléleszteni a fenntartható fejlődés globális partnerségét.”

A „Fenntartható fejlődési célok” elérhetőek magyar nyelven:

<http://www.unis.unvienna.org/unis/hu/topics/2013/post-15-development-agenda.html>; 2015.12.14.

¹⁶ A „Célok”-kal összefüggésben, a szövetkezetek szerepéről a szociális és foglalkoztatáspolitikában a nemzetközi és magyar jogalkotási folyamatok tendenciáira is figyelemmel lásd: BAK Klára, RÉTI Mária: Die Rolle der Genossenschaften in der Sozial- und Beschäftigungspolitik, die Tendenz der internationalen und der ungarischen genossenschaftlichen Rechtsgebung. (A szövetkezetek szociál/foglalkoztatáspolitikában betöltött szerepéről, a nemzetközi és a magyar szövetkezeti jogalkotás irányairól) Agrár- és Környezetjog 2013. 15. szám 5-38.

A magyar jogban a fenntartható fejlődés elemeként értelmezhető környezeti fenntarthatóság szabályozása többszintű. Legfelső szinten az Alaptörvény vonatkozó rendelkezései állnak, amelyek kijelölik a magyar jog védeni, fenntartani kívánt szabályozási tárgyköreit a természeti környezetet illetően. A következő szinten a környezeti fenntarthatóság gyűjtőfogalmába tartozó egyes elemeket szabályozó törvények helyezkednek el. A törvényi szintű szabályok közül kiemelni szükséges mint bázis joganyagot a környezetvédelem általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvényt, amely a természeti környezet védelméről rendelkezik. Ezt az alapnak tekinthető, általános törvényi szabályzást egészíti ki a jogalkotó speciális tárgykörökben külön-külön törvényekkel.

1. Az Alaptörvény rendelkezései a környezeti fenntarthatóságról

Magyarország Alaptörvénye a környezeti fenntarthatóságról a Preambulumának tekinthető „Nemzeti hitvallás”-ban, illetve egyes cikkeiben is tartalmaz rendelkezéseket. A Preambulumban a jogalkotó rögzíti a fenntartható fejlődés generális tételét¹⁷, amelynek részeként a témánk középpontjában álló környezeti fenntarthatóság követelményét is kifejezésre juttatja. Az említett szakasz a természeti erőforrások körültekintő, ésszerű, visszafogott használatára hívja fel a figyelmet. A Preambulumban megfogalmazott tételmondat általános kiindulópontot ad a környezeti fenntarthatóság szabályozásához, amit az Alaptörvény P) cikke, ugyan példálózó felsorolással, de konkretizál a következők szerint: *„P) cikk (1) A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”*

A jogalkotó a P) cikk (1) bekezdésében a természeti erőforrások védelmének, fenntartásának mindenki általi kötelezettségét rögzíti tehát azzal, hogy a természeti erőforrások egy bizonyos körére, a termőföldre, az erdőre, a vízkészletre, a növényekre, állatokra fokozottabb védelem szükségességét nyilvánítja ki. Elengedhetetlen itt utalni a P) cikk (2) bekezdésére, amely két természeti erőforrás, a termőföld és a különös termőföldnek minősülő erdő tekintetében arról rendelkezik, hogy a

¹⁷ Alaptörvény „Nemzeti hitvallás „...Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit...”

Érdeemes e körben utalni arra, hogy az Alaptörvény Q) cikke is rendelkezik a fenntartható fejlődésről. A Q) cikk Magyarországra vonatkozóan rögzíti, hogy más népekkel és országokkal is törekszik együttműködni a fenntartható fejlődés előmozdítása érdekében.

szerzésük és a használatuk szabályait sarkalatos törvényben kell rendezni.¹⁸

Álláspontunk szerint a környezeti fenntarthatóság követelményéhez kapcsolódik az Alaptörvény XX. cikke is, amely ugyan az egészséghez való jogot, mint alapvető jogot rögzíti, de ahhoz kapcsolódóan meghatározza azokat a feltételeket, amelyek elősegítik az ember egészségének megőrzését, javítását. E körben utal a jogalkotó többek között a környezet védelmére, valamint a GMO-mentes mezőgazdaságra, melyek hozzájárulhatnak az emberi egészség megtartásához, javításához.¹⁹

2. A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény

A hatályos magyar jogban a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény tekinthető a környezeti fenntarthatóság Alaptörvényre építkező, átfogó szabályozást nyújtó bázis joganyagának.

A törvény szabályozási szemléletének kiindulópontját a Preambulum világosan meghatározza: *„...a természeti örökség és a környezeti értékek a nemzeti vagyoni részei, amelyeknek megőrzése és védelme, minőségének javítása alapfeltétel az élővilág, az ember egészsége, életminősége szempontjából; e nélkül nem tartható fenn az emberi tevékenység és a természet közötti harmónia, elmulasztása veszélyezteti a jelen generációk egészségét, a jövő generációk létét és számos faj fennmaradását..”*

Megállapítható, hogy a Preambulumban foglaltak teljeskörűen harmonizálnak azzal a szemlélettel, amelyet az ENSZ-nek a fenntartható fejlődéssel, illetve azon belül is a környezeti fenntarthatósággal foglalkozó, az előbbiekben elemzett dokumentumai tükröznek.

¹⁸ Alaptörvény P) cikk „(2) A termőföld és az erdők tulajdonjogának megszerzése, valamint hasznosítása (1) bekezdés szerinti célok eléréséhez szükséges korlátait és feltételeit, valamint az integrált mezőgazdasági termelés-szervezésre és a családi gazdaságokra, továbbá más mezőgazdasági üzemekre vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.” A mezőgazdaság szervezési lehetőségeire lásd: BAK Klára: Az agrárszövetkezetek speciális szabályairól nemzetközi kitekintéssel. A SZTE-ÁJTK Doktori Iskolája által szervezett „Alapelvek és alapjogok” című konferencián elhangzott előadás (2014. június 25.); megjelenés alatt; lásd továbbá BAK Klára: Az agrárszövetkezetek jellemvonásairól, hatályos magyar szabályairól. Szövetkezés 2015. évi 1. szám, 99-101. Hasonló témáról lásd tovább: RÉTI Mária: Az agrárpiac szabályozásának jogi eszközei Magyarországon: X. fejezet; In: DOMÉ Györgyné - HÁRSFALVI Rezső - KURUCZ Mihály - RÉTI Mária - VASS János (szerk.: Vass János): Agrárjog. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest 1999. 226-234.

¹⁹ „XX. cikk (1) Mindenkinnek joga van a testi és lelki egészséghez.

(2) Az (1) bekezdés szerinti jog érvényesülését Magyarországon genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testedzés támogatásával, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.”

A törvény rendelkezéseit áttekintve megállapítható az is, hogy széles spektrumban szabályozza a területet: tartalmazza a környezetvédelem általános alapelveit²⁰, szabályokat rögzít a környezeti elemek, így többek között a természeti erőforrások, a föld, a víz, a levegő, az élővilág védelméről és az egyes környezeti elemeket veszélyeztető tényezőkről, magában foglalja a környezetvédelem megalapozásához szükséges szabályokat, meghatározza az állam tevékenységét és a helyi önkormányzatok feladatát a környezetvédelemben, valamint a környezetvédelem gazdasági természetű és igazgatási jellegű szabályait. Lényegesnek tartjuk hangsúlyozni, hogy a törvény felelősségi szabályokat is rögzít a környezet használójára vonatkozóan.

A bázisul szolgáló törvény teljeskörű elemzése ebben a dolgozatban nem célunk, de szükségesnek tartjuk felhívni a figyelmet a törvény céljára, az alapvető, a jogalkotó által megalkotott fogalmakra és a hatályára.

A jogalkotó a törvény céljaként²¹ a Preambulumban foglaltakkal összecsengő, összetett, szerteágazó célkitűzésrendszert határoz meg, amelynek középpontjában a védelem áll, mind általában a környezetre vonatkozóan, mind pedig az egyes környezeti elemek tekintetében, így a természeti erőforrásokat illetően is.

A törvényi fogalmak közül ki kell emelni a „környezet”, a „környezeti elem”, valamint a „természeti erőforrás” fogalmakat, elhatárolva az utóbbi két fogalmat egymástól, egyértelműsítve mindkettő jelentését. A törvény 4.§-a értelmében környezeti elemnek minősül a törvény alkalmazása szempontjából a föld, a levegő, a víz, az élővilág, valamint az ember által létrehozott, épített (mesterséges) környezet, továbbá ezek összetevői. A természeti erőforrás olyan környezeti elem, amely nem mesterségesen létrehozott, s társadalmi szükségletek kielégítésére igénybe vehető. A környezet pedig magában foglalja a 4.§ (2) bekezdés szerint a környezeti elemeket, azok rendszereit, folyamatait, szerkezetét.

A törvény hatálya összefoglalóan kiterjed az élővilágra, az élettelen környezeti elemekre, illetve azok természetes és mesterségesen kialakított környezetére, de kiterjed a környezet használóira is.²² Utal továbbá a törvény 2.§ (3) bekezdése arra is, hogy a törvény rendelkezéseinek figyelembe vételével kell ellátni a nemzetközi szerződésekből származó környezetvédelmi feladatokat is. Érdemesnek

²⁰ Az 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének alapelvei körében számos elvet rögzít, ezek közül álláspontunk szerint három a környezetvédelem hatékonyságát alapvetően befolyásoló elv, melyek a következők: „elővigyázatosság”, „megelőzés”, „helyreállítás”.

²¹ 1995. évi LIII. törvény 1.§

²² 1995. évi LIII. tv. 2-3.§

tartjuk kiemelni a jogalkotó azon jogtechnikai megoldását e körben, amelyet a 3.§ rögzít. Eszerint a környezeti fenntarthatósághoz tartozó számos szabályozási tárgykörrel, így számos környezeti elemről is, külön törvény rendelkezik, de ezeknek összhangban kell állniuk az általános környezetvédelmi törvénnyel. Kiemelendőnek tartjuk a természeti erőforrásokra, így például a mező-erdőgazdasági hasznosítású földre, az erdőre vonatkozó speciális szabályokat, de fontos megemlíteni az 1995. évi LIII. törvénynek a vadgazdálkodás és a vízgazdálkodás különös szabályaira történő utalását is.²³

A teljesség igénye nélkül, a fenti példálózó felsorolás alapján rá kívánunk világítani a bázistörvény, illetve az egyes speciális törvényekben foglaltak szabályozási szemléletében fellelhető azonos kiindulópontokra, valamint az általános és speciális törvényi szintű szabályozás koherenciájára. Ezt a szabályozásbeli koherenciát eklatáns példaként mutatják többek között az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény (a továbbiakban: Erdőtv.), valamint a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: Földforgalmi tv.) preambuluma. Az Erdőtv. preambuluma a következőkről szól: *„Az erdei életközösségek nélkülözhetetlen fennmaradása, védőhatása és termékei (hozamai) biztosítása érdekében szükséges az erdő szakszerű kezelése és a károsító hatásoktól, a túlzott használattól és igénybevételtől való megóvása, az élettelen környezet, a mikroorganizmusok, a gomba-, növény- és állatvilág sokféleségének, az erdei életközösség dinamikus és természetes egységének megőrzése. Az erdő fenntartása, gyarapítása és*

²³ 1995. LIII. törvény 3. § (1) „E törvény rendelkezéseivel összhangban külön törvények rendelkeznek, különösen:

- a) a nukleáris energiáról és a radioaktivitás felhasználásáról,
- b) a bányászatról,
- c) az energiáról,
- d) az erdőkről,
- e) az épített környezet alakításáról és védelméről,
- f) a mező- és erdőgazdasági hasznosítású földről,
- g) a halászatról,
- h) a közlekedésről, közlekedési alágazatonként,
- i) a katasztrófák megelőzéséről és következményeik elhárításáról,
- j) a területfejlesztésről,
- k) a vadgazdálkodásról
- l) a vízgazdálkodásról,
- m) a hulladékokról,
- n) a veszélyes anyagokról.

(2) *Az élővilág változatossága, élőhelyeinek megőrzése, a tudományos, kulturális vagy esztétikai értékekkel bíró területek, képződmények, létesítmények megőrzése és helyreállítása érdekében - e törvénnyel összhangban - külön törvények rendelkeznek:*

- a) a természet és a táj védelméről,
- b) az állatvédelemről, továbbá az állategészségügyről,
- c) a növényvédelemről, továbbá a növényegészségügyről,
- d) a műemlékek védelméről.”

védelme az egész társadalom érdeke, az erdő fenntartója által biztosított közérdekű szolgáltatásai minden embert megilletnek, ezért az erdővel csak a közérdekkel összhangban szabályozott módon lehet gazdálkodni. Mindezekre figyelemmel az Országgyűlés a következő törvényt alkotja:..."

A Földforgalmi törvény preambuluma pedig az alábbi rendelkezést tartalmazza a környezeti fenntarthatósággal összefüggésben: „... fokozottabban előtérbe kerülhessenek a fenntartható földhasználattal való gazdálkodás feltételei, a termelés természeti feltételeinek (talaj, víz, élőhelyi közösségek) és a kultúrtáj védelmének szempontjai,..."

Záró gondolat

Az ENSZ általunk elemzett dokumentumait és a magyar szabályozási struktúrát áttekintve megállapíthatjuk, hogy az azokban foglalt célok a környezeti fenntarthatóság területén azonosak, harmonizálnak.

About the Sustainable Environment with Looking Out to the Structure of the Hungarian Law Summary

The concept of sustainable development was laid down in the Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future in 1987. According to this Report of the United Nations the sustainable development includes the requirement of conserving and enhancing the resource base. Maintaining and developing of the environment would be a requirement of the development at the end of the XX. century. Since 1987 several UN documents contains goals regarding to it. In the Hungarian legislation the requirement of sustainable environment appears too. First of all it is regulated in the Hungarian Constitution but several other acts include it too. The Hungarian legislation is coherent to the goals of the UN.